

próbálkozást, amely szerinte radikálisan szétválasztani igyekszik a görög filozófiából hozott Lét és a bibliai Isten évszázadokon keresztül párhuzamban futó gondolatát. A megközelítések másik érdekessége, hogy sokszor az ezegéta az, aki az írástól meglehetősen elrugaskodott következtetésekre vállalkozik, míg a hermeneuta gyakran a szöveg konkrét anyagához ragaszkodó elemzést végez, adatokat gyárt, mielőtt az aktualizáló értelmezésbe kezdene.

Ricoeur ugyan minden lehetséges alkalommal hangsúlyozza, hogy az ő megközelítései bár ellentétesek, mégis kiegészítő jellegűek a történetkritikai módszer eredményeihez képest, nem lehet nem észrevenni, hogy a közös könyv alapvető célját, a két nézőpont közti látszólagos ellentmondás cáfolatát nem volt könnyű megvalósítani. Ez a konkrét párbeszéd hiányában is mindvégig érezhető feszültség teszi a könyvet izgalmas-sá a teljesen laikus olvasó számára is.

DÁVID VERONIKA

(Fordította Enyedi Jenő, Európa Kiadó, Budapest, 2003, 582 oldal, 2900 Ft)

RAJ TAMÁS:

Zsidó eszmék és jelképek

Raj Tamás a legfontosabb zsidó eszmékről és jelképekről adott közre ér-

tekezést a Saxum Kiadó *Az égre néző ember* című sorozatának egyik nemrégiben megjelent kötetében. A könyv alcíme *A zsidóság hitvilága és közgondolkodásának filozófiája*, ám a gyakorlatilag kétkötetesnek is tekinthető tanulmányból a cím illetően jellegetű „magyarázata” inkább *A zsidóság eszméire*, azaz az első fejezetre vonatkozik. A mű első felében tehát összesen tizenhárom pontban a legfontosabb eszméket magyarázza a főrabbi, mint az *Egyistenhit*, a *Dogmanélküliség*, *Az akaratszabadság*, a *Vallás és erkölcs* stb., végül a fejezet utolsó pontja: *A világ kihívása*. Ebben – nagyszerű példázatokkal, a Tórából és a Bibliából való idézetekkel – olyan égető kérdéseket érint, mint az antiszemitizmus, a világban való szétszóratás vagy a „modern” (az idézőjel Raj Tamástól) terrorizmus, melynek, mint írja, célkeresztjében, sajnos, gyakorta a zsidóság, illetve Izrael állama áll.

A kötet első része tehát azt az eszmeiséget tárja föl, mely Mózes óta, 3500 esztendeje irányítja hívő és nem hívő zsidók életét hétköznapon és ünnepen. Mindezt olyan finom történelmi „idegenvezetéssel”, mely az olvasó miértjeire minden esetben egyenes és logikus választ ad – akár már két sorral alább. Raj Tamás esszészzerűen írott munkája természetesen nem adhat minden idevágó kérdésre választ, a sorozatnak – s ezen darabjának – azonban nem is célja ez. Könyvünk mégis nagyon

sokat vállal. Egy majd 4000 éves kultúráról és vallásról áttekintést adni 144 oldalon: bravúr. Vallási vezetőként, tudósként, szakíróként, szerkesztőként egyaránt. Azért 144 oldalon, mert míg a belív első fele az eszmeiséggel, addig a második része a zsidóság ősi jelképeinek múltjával, jelentéseivel foglalkozik.

Nos, ennek a jelképrendszerében is igen gazdag vallásnak minden szimbólumát, ima- és kegytárgyát fölmutatni, azokról történelmi, hitbéli magyarázatot nyújtani, nyilván, lehetetlen. Így a szerző e helyütt csak a legfontosabbakat mutatja be, s szolgál azok múltjáról, jelentéséről, kialakulásának körülményeiről és idejéről tudnivalókkal. A második fejezet első részének oldalait Porscht Frigyes illusztrációi követik a hánukai menóráról (gyertyatartó a Fény ünnepére [a keresztény karácsonnyal közel egy időben tartott ünnep]), a kettős kőtábláról, a Tóráról, a Tóra-vértről, valamint a szombatnak vagy a sátrak ünnepének (Savout) jelképeiről. A bevezető és a grafikák után Raj Tamás részletes magyarázatokat ad a menóra, a Dávid-csillag, a sófár, a kettős kőtábla, illetve a törzsi és családi, az otthoni, a zsinagógai, a hónapok, a Szentföld, illetve a héber betűk jelentéséről. A kiválóan írt s szerkesztett kötet nem nélkülözi ugyanakkor a vallás-, oktatás-, művészet- és művelődéstörténeti részleteket s azok háttereit sem.

Lévén tanulmánykötetről szó – mely bár esszéként, olvasmányosan szól –, azt valóban „pluszként” kell a munkához hozzátenni, hogy Raj Tamás evvel a kötetével azt is állítja: ha a világ népei, vallásai megismerve fogadják el egymást, az tán egy új nagy lépése lehetne az emberiségnek. S bizonyos: az embernek sem volna kicsi.

DUKAY NAGY ÁDÁM

(*Saxum Kiadó, Budapest, 2002, 246 oldal*)

MOLNÁR TAMÁS:

Bennünk lakik-e az Isten?

„Bevezetés az Istenbe. Találkozások a világegyetem teremtőjével közvetlen előadások és tanulmányi kirándulások segítségével” – írta Woody Allen az új (vagyis általa kiötlött) filozófiáról valamikor a hetvenes években, *Irány a szabadegyetem!* című tárcájában. A szövegben egyébiránt a tudományok jövőbeni lehetőségeivel foglalkozik, így merül föl nála az a metafizikai kérdés – témánknál maradva –, hogy „Mi történik a lélekkel a halál után? Hogy boldogul el a helyzettel?” Súlyos kérdések, szellemes tálalásban. A főntebb említett „kurzusra”, megjegyzem, csak akkor kerülhet sor, ha indulás előtt „Mindenkit elolvasunk Platónról Camus-ig...” Ez viccnek is jó – de nem csak annak.